

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

SORTIDA INAUGURAL CURS 2010-2011

**FREDES – REFUGI DE LA FONT FERRERA – BARRANC DE LA COSCOLLOSA
GÚBIES DEL PARRISSAL – BESEIT**

18 i 19 de setembre de 2010

HORARI PREVIST

Dissabte, 18 de setembre

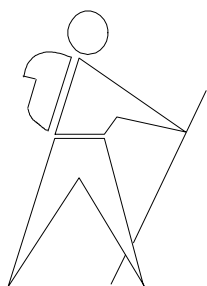
Sortida de la Plaça de l'Estació de Vilanova i la Geltrú.	8 h
Ermita de la Pietat (Ulldecona) Visita pintures rupestres Serra Godall.	10 h
Sortida cap a Ulldecona.	12 h
Ulldecona. Visita i dinar.	12 h 15 min
Sortida cap a la Poble de Benifassà	16 h
De camí passarem pel pantà d'Ulldecona i el convent de Santa Maria de Benifassà	
La Poble de Benifassà.	18 h
Visita. Sopar i dormir a l'alberg La Font Lluny	

Diumenge, 19 de setembre

La Poble de Benifassà. Sortida cap a Fredes.	7 h 30 min
Fredes. Inici de la travessa.	8 h
Refugi de la Font Ferrera. Reagrupament.	9 h 40 min 9 h 55 min
Pont de la Guimerana. Reagrupament.	11 h 25 min 11 h 40 min
Pas del Romeret. Reagrupament.	12 h 40 min 12 h 55 min
Zona de pícnic. Reagrupament i dinar.	14 h 25 min 15 h 25 min
Beseit. Final de la travessa i visita	17 h
Sortida cap a Vilanova	17 h 30 min
Vilanova i la Geltrú.	20 h 30 min

Notes.-

- ** Els horaris només són una aproximació. Això significa que és possible que es modifiquin sobre la marxa
- ** Recordeu que per al bon desenvolupament de l'excursió cal la col·laboració de tothom.
- ** És molt recomanable portar bastó per a les passeres i calçat de recanvi per si trobem aigua a les gúbies del Parrissal.

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

SORTIDA INAUGURAL CURS 2010-2011

**FREDES – REFUGI DE LA FONT FERRERA – BARRANC DE LA COSCOLLOSA
GÚBIES DEL PARRISSAL – BESEIT**

18 i 19 de setembre de 2010

DESCRIPCIÓ DE L'ETAPA

De Fredes fins al refugi de la Font Ferrera seguirem el GR-7. A partir d'allí seguirem la ruta dels Estels del Sud fins a Beseit.

Tot seguit hi ha tres descripcions: la primera correspon al tram Fredes – Refugi de la Font Ferrera i és la que figura a la topoguia del GR-7;; la segona és la de l'etapa Beseit – Refugi de la Font Ferrera dels Estels del Sud (en sentit contrari de com ho farem nosaltres) i finalment hi ha la descripció del tram Pont de la Guimerana – Beseit feta per Ramon Casas a l'excursió d'exploració realitzada el dimecres 8 de setembre de 2010 per l'equip: Ramon Casas, Jani Ferrer, Isidre Poch i Enric Viver.

S'ha d'advertir que el dia que es va anar a explorar el pas per les Gúbies del Parrissal no hi havia pràcticament aigua però pot ser que el dia de l'excursió si que n'hi hagi; si no n'hi ha massa podrem passar sense dificultats però si n'hi ha una gran quantitat haurem de fer una ruta alternativa que és seguir el GR-8 que voreja el congost a un nivell més elevat i fent una mica més de tomb.

Tram Fredes – Refugi de la Font Ferrera (Topoguia del GR-7)

Horari Parcial	Horari Total	Distància (km)
0:00	0:00	0,000

Sortim de **Fredes** (1.090 m) per la banda NO de la població, seguint la pista que mena al Caro i Beseit.

0:01	0:01	0,080
------	------	-------

Deixem la pista per agafar un sender que s'enfila dreturer cap a la dreta sobre un pis de roca viva en direcció al vèrtex de Cantaperdius.

0:18 0:19 0,910

Hem arribat a la carena; el sender la va seguint, primer en direcció nord i després cap a l'est.

0:12 0:31 1,740

Un centenar de metres abans d'un pic rocós que ens barra el pas deixem la carena per anar planejant cap a l'esquerra. Més endavant anem planejant entre pins.

0:12 0:43 2,690

Arribem a un camí ample, carreter; el seguim cap a l'esquerra baixant fins arribar novament a la pista del Caro a Fredes que seguirem durant 160 metres. La deixem novament pel camí que va recte al Mas Ventura que veiem dalt a la nostra dreta.

0:15 0:58 3,500

Mas Ventura. A la nostra esquerra, a l'altra banda de la vall, queda l'arrodonit turó dels Tres Reis, fía divisòria de Catalunya, València i Aragó.

0:16 1:14 4,100

Coll de Manado (1.240 m); és la divisòria de les províncies de Tarragona i Castelló. El sender baixa pel vessant català.

0:20 1:34 5,300

Som en un replà del bosc i trobem una pista forestal que hem de seguir cap a l'esquerra. A la nostra dreta hi ha el **refugi de la Font Ferrera** (1.158 m).

Tram Refugi de la Font Ferrera – Beseit (Estels del Sud; en sentit contrari)

0 km (598 m). Se surt de Beseit per una pista asfaltada amb indicacions cap al Parrissal que remunta la vall del riu Matarranya en direcció sud. Es comparteix senyalització amb el GR 8 fins al barranc de les Marrades.

6,65 km (664 m), 1 h 34 min. Àrea de lleure del Parrissal. La pista asfaltada s'acaba i es continua per una altra de terra, amb algun túnel foradat a la pedra, que poc després esdevé un caminet per endinsar-se a migdia, per algunes pasarel·les de fusta arran de l'aigua, riu Matarranya amunt. Cal parar atenció, ja que n'hi ha algunes que rellisquen força i d'altres que es troben en un estat precari. El camí va saltant a banda i banda del riu per trams a voltes pedregosos i alguns cops perdedors: s'ha de tendir a seguir el curs del riu (SE). En trobar uns blocs de pedra de grans dimensions el trajecte es fa difícil de seguir: se supera el pas per l'esquerra.

9,12 km (720 m), 2 h 12 min. S'arriba davant l'entrada de l'estret pas de les Gúbies del Parrissal. Hi ha dues opcions, depenent del cabal del riu (de les quals se n'ha elegit i georeferenciat, per precaució, la segona): si aquest és baix, es pot seguir pel barranc i travessar el congost per dins, podent

contemplar així les altes parets des de la base; en cas contrari, es pren el camí del Pas del Romeret enfilant-se a l'esquerra de l'estret tot pujant molt dret uns 100 m de desnivell. Després es flanqueja per un tram en què es pot contemplar des de dalt l'impressionant paratge que conformen les Gúbies del Parrissal i es descendeix, amb l'ajuda de graons i cadenes, per un camí amb molt pendent fins a tornar al Matarranya, que se segueix remuntant cap al sud-est fins al seu naixement, a l'estret del Pont de la Guimerana (que, malgrat el nom, es tracta només d'un pas engorjat).

11,33 km (838 m), 2 h 55 min. Pont de la Guimerana. Es deixa la vall del Matarranya i es pren un camí que puja a la dreta (O) per trobar i resseguir el barranc de la Coscollosa. Es troben diversos teixos; es passa pel costat del Teix de la Coscollosa.

14,69 km (1018 m), 3 h 51 min. Després de remuntar la vall s'arriba a l'estret de la Coscollosa. En travessar-lo es desemboca, al costat d'una bassa, a una pista forestal, que es pren a la dreta en direcció S/SO passant més endavant vora la casa del Rei.

15,66 km (1063 m), 4 h 07 min. Bifurcació. En un revolt a l'esquerra es pren un camí de la dreta (SO) que segueix el curs del barranc d'en Cervera, retroba i travessa al cap de poc la pista i, de seguida, surt a una altra pista amb una bassa al costat (km 15,90, 1098 m, 4 h 12 min): també cal creuar-la i continuar pel camí que baixa cap al sud-oest. En pocs metres s'accedeix a una nova pista, que ara sí es pren a l'esquerra en el mateix sentit de la marxa (SO).

16,22 km (1090 m), 4 h 16 min. En una bifurcació de pistes es deixa la de la dreta (O/NO) i se segueix per la principal en direcció sud-oest remuntant pel barranc dels Lladres.

17,70 km (1144 m), 4 h 30 min. Després d'una forta pujada, quan la pista comença a planejar, en un revolt a l'esquerra s'agafa un camí de la dreta (SO) que duu al refugi de Font Ferrera.

17,90 km (1158 m), 4 h 35 min. Refugi de Font Ferrera. Final de l'etapa.

Tram Pont de la Guimerana – Beseit (Descripció de Ramon Casas (8/9/2010))

Horari Parcial	Horari Total	Distància (km)
0:00	0:00	0,000

Situats a la intersecció dels rius Matarranya i Coscollosa en el sender dels Estels del Sud que ve del refugi de la Font Ferrera, iniciem la caminada riu Matarranya avall per la llera i a voltes per senders laterals que van canviant d'una riba a l'altra per sortejar diferents entollaments d'aigua.

Hem d'anar seguint les fites de pedra i els senyals de color blau; en aquest tram inicial és sempre per l'esquerra de la riera i per entre mig del bosc, a vegades s'apropa a la llera per passar per entre els còdols.

0:38	0:38	1,860
------	------	-------

Travessem la riera cap a la banda dreta.

0:02	0:40	1,960
------	------	-------

Travessem la riera cap a la banda esquerra.

0:02	0:42	2,100
------	------	-------

Travessem la riera cap a la banda dreta, després de pujar una mica de nivell, tornem a la llera.

0:08	0:50	2,430
------	------	-------

Tornem a pujar de nivell per la banda dreta.

0:07	0:57	2,630
------	------	-------

Bifurcació; a la dreta aniríem per la via ferrada; **Pas del Romeret**. Per l'esquerra entrem en el estret de Les Gúbies del Parrissal.

0:06	1:03	2,920
------	------	-------

Grau en la llera de la riera, compte amb les relliscades! Més endavant trobem un altre grau, aquest és més profund; gairebé d'un metre i mig;

0:12	1:15	3,440
------	------	-------

Túnel i pas elevat a la dreta.

0:12	1:27	4,070
------	------	-------

Pedrotes que hem de franquejar per la dreta.

0:03	1,30	4,190
------	------	-------

Agulla molt grossa i vertical, despresa de la paret de la dreta.

0:03	1:33	4,350
------	------	-------

Tornem a la llera de la riera; després tornem a pujar per la dreta.

0:05	1:38	4,550
------	------	-------

Cova i primeres passarel·les clavades a la paret. Més endavant segones passarel·les, i més avall passeres per sobre de l'aigua; és convenient assegurar-se amb un bastó.

0:04	1:42	4,730
------	------	-------

Abandonem la llera i pugem cap a la banda esquerra.

0:07	1:49	5,020
------	------	-------

Quarta passarel·la, després pugem per la banda esquerra. Més endavant passem per la quinta passarel·la i després tornem a pujar per la banda esquerra.

0:03 1:52 5,180

Passera sobre la riera per passar a la banda dreta.

0:04 1:56 5,330

Travessem la riera per unes pedres cap a la banda esquerra, més endavant tornem a travessar-la per una passera de troncs; som a la banda dreta. Més endavant passem per una passera de troncs sobre l'aigua.

0:05 2,:01 5,550

Travessem la riera per unes pedres, ja som a la banda esquerra. Més endavant passem per una passera de troncs. Més enllà tornem a passar per una passera de troncs i pugem de nivell per la banda esquerra.

0:09 2:10 5,990

Travessem la riera per unes pedres; anem per la banda dreta.

0:02 2:12 6,060

Sisena passarel·la.

0:05 2:17 6,250

Setena passarel·la, després pugem per uns graons de ciment i tornem a la llera, més endavant passem per una passera de dos troncs i agafem un camí de terra.

0:05 2:22 6,530

Estem en una gran plaça de picnic, és l'àrea de lleure del Parrissal. Hi ha un cartell indicador del PR-153 a la Balaguera i a les Moletes d'Arany.

0:05 2:27 6,780

Cova de la Doma a la dreta, més enllà trobem el cartell indicador als Ullals de la Fenel·losa i més endavant l'estret de la Fenel·losa. Trobem un túnel de pas i seguidament, a l'esquerra, l'accés a unes pintures rupestres.

0:06 2:33 7,090

Segon túnel de pas; més endavant hi ha una petita pressa a l'esquerra del camí. Finalment s'arriba a la zona d'aparcament de cotxes.

Ara hem de seguir la pista asfaltada d'accés al poble de Beseit; compte amb els cotxes!

1:30 4,03 13,090

Acabem el trajecte a la banda nord del poble de Beseit, on hi ha l'entrada de la carretera i a la zona més ampla on ens espera l'autocar.

Ramon Casas (8/09/2010)

ULLDECONA

Dels primers habitants coneguts del terme d'Ulldecona queden els onze abrics neolítics, situats a la serra de Godall (prop de l'Ermita de la Pietat), que formen el conjunt més important de Catalunya i que, com tot l'art rupestre llevantí van ser declarats Patrimoni de la Humanitat per la Unesco l'any 1998. El seu estat de conservació no és molt bo. Al gener del 2003 es va fer un tancament de protecció a distància de les pintures rupestres.

En algunes de les moles de la serra de Montsià i de la serra de Godall també hi ha vestigis d'assentaments ibèrics, entre els quals destaca el poblat dels Castellets o la Ferradura. Del pas dels romans queda el traçat de la via Augusta, que passava per la Miliana i Sant Joan del Pas, i alguns indicis de viles rurals.

El castell d'Ulldecona fou conquerit als àrabs l'any 1148 per Ramon Berenguer IV i concedit posteriorment a l'ordre de l'Hospital que va construir els seus edificis més emblemàtics: la torre rodona, l'església i la torre quadrada.

El nucli primitiu d'Ulldecona, segons la carta de població de 1222, era dins el recinte del castell. Passats els primers moments d'inestabilitat política i quan Jaume I havia fixat el riu de la Sénia com a frontera entre el Principat i el Regne de València, Ulldecona es trasllada a la Foia i forma el nucli originari de l'actual població (carta de població de 1273). L'any 1373 s'inicia la construcció de l'església parroquial de Sant Lluç, que es va consagrar el 1421.

Ulldecona, Alcanar i la Sénia van ser creats amb la finalitat de ser frontera; però l'estructura d'Ulldecona sembla que està pensada, des d'un principi, per ser més gran i organitzada. El centre històric, emmurallat fins al segle XIX, té la típica forma de ciutat romana, amb dos eixos perpendiculars; el primer, que coincidiria amb l'actual carrer Major, començava al portal de Tortosa (actual ajuntament) i acabava al de València (Plaça de Sales i Ferré). El segon eix, format pels actuals carrers Sant Lluç (del Pes) i Sant Antoni, començava al portal de Morella (o del Pes) i acabava al del Mar (o de l'Abeurador).

El camí de ronda de l'antiga muralla era d'uns 1100 metres i coincidiria amb els actuals carrers Murada de Dalt i Murada de Baix. Malgrat això, es continua treballant amb la hipòtesi que el nucli original seria més menut que el descrit anteriorment i podria situar-se entre la casa de la Comanda per un costat i els carrers del Pilar i Roger de Llúria (de l'Embut) per l'altre. El plànol més antic que es conserva de la vila és de la guerra del Francès i encara no s'hi observen edificacions extramurs, però és molt probable que el recinte estigués molt ple i que moltes cases allarguessin les parets fins a les muralles.

Durant el segle XIX el poble s'aniria engrandint i sortiria fora de les murades. Els portals deixaren d'emprar-se després de la tercera carlinada. L'expansió definitiva tindria lloc al primer terç del segle XX, que coincidiria amb l'època de plenitud del desenvolupament agrícola de la zona, quan s'hi produiria el típic creixement reticular dels eixamples que havia afectat un segle abans les ciutats industrials. La via del tren atura l'expansió urbana per l'est i el poble s'expandeix en les altres direccions, tot i que darrerament ha anat creixent més cap a l'oest.

Ulldecona és una vila bàsicament d'habitatges unifamiliars, amb carrers prou amples i aptes per a les exigències modernes. Una de les característiques que criden més l'atenció al viatger que camina per Ulldecona són les finestres horitzontals, allargades i amb una corriola (collada al mig de la part alta) que hi ha a les engorfes de les cases més antigues. Servien per pujar el blat i altres productes del camp directament del carro a dins de casa, on es conservaven fins al seu consum.

La Comanda d'Ulldecona (de l'ordre de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem) va exercir el seu poder sobre un ampli territori durant més de cinc segles. Durant aquest temps es van produir a Ulldecona moltes visites i estades de reis, entre les que cal destacar les de Jaume I, Carles I i Felip II. Aquest darrer, l'any 1586, va deixar en record de la seva estada un calze que avui dia forma part del tresor parroquial. Abans, però, al 1349 es va convocar el Parlament a Ulldecona per Pere el Cerimoniós i al 1414 van ser les Corts les convocades per Ferran I.

Un capítol dramàtic de la història d'Ulldecona són les guerres que l'han afectat: la dels Segadors, les guerres Carlines i l'última Guerra civil, que han costat a la població importants pèrdues econòmiques i humanes. La desamortització de Mendizábal va afectar l'ordre dels frares Dominics, establerts al convent del Roser. L'altre convent existent a Ulldecona, el de les monges Agustines, no es va veure afectat per aquestes mesures i, encara avui dia, hi ha allí una comunitat de religioses.

Les pintures rupestres dels abrics d'Ermites de la Serra de la Pietat d'Ulldecona

La majoria de les pintures rupestres dels abrics Ermites de la serra de la Pietat d'Ulldecona es troben en el context del que anomenem art rupestre llewantí, encara que també hi ha algunes figures que pertanyen a l'estil esquemàtic. La importància d'aquest conjunt de pintures rupestres ha estat reconeguda, ja que els onze abrics d'Ermites i els dos abrics de la partida de les Esquarterades constitueixen 13 dels 757 jaciments inclosos per la UNESCO en la declaració de l'art rupestre de l'arc mediterrani de la Península Ibèrica com a Patrimoni Mundial.

Les pintures es troben en el vessant sud-est de la Serra de la Pietat, també anomenada Muntanyes de Godall. Pocs metres per damunt del santuari comença el terme de Godall. De manera que les pintures es troben al terme d'Ulldecona, a la comarca del Montsià (Tarragona). La Serra de la Pietat és un massís calcari situat al sud-est de la Plana de la Galera, entre els Ports de Besseit i la Serra del Montsià.

L'abric més proper al santuari, el VIII, es troba a uns 200 m. del santuari o ermita de la Pietat. La longitud total dels abrics d'Ermites és de 260 m. Aproximadament al centre del conjunt hi ha la Cova Fosca, visible des de la carretera, on hi ha l'abric V, el primer que fou descobert.

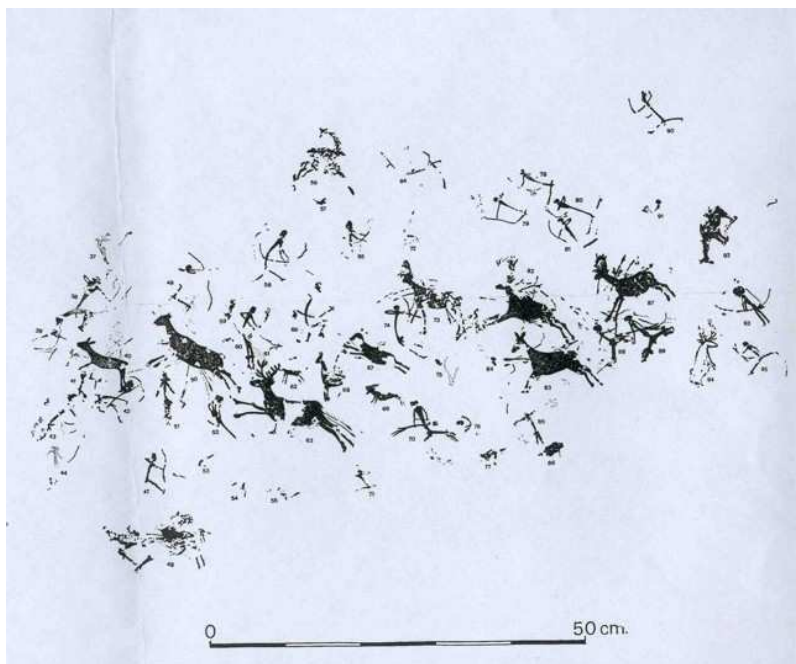
Més amunt, es troba la partida Esquarterades on hi ha també dos abrics. La línia

de concavitats que alberga les pintures rupestres es veu des del santuari, al qual s'accedeix per un desviament que hi ha a la carretera de Santa Bàrbara, a uns 5 km d'Uldecona.

Les pintures es troben generalment al sostre o bé on la paret s'inclina cap a l'exterior. Els materials emprats són els habituals en les pintures rupestres llevantine: òxids de ferro i manganès barrejats amb substàncies aglutinants de tipus animal, com greix o clara d'ou.

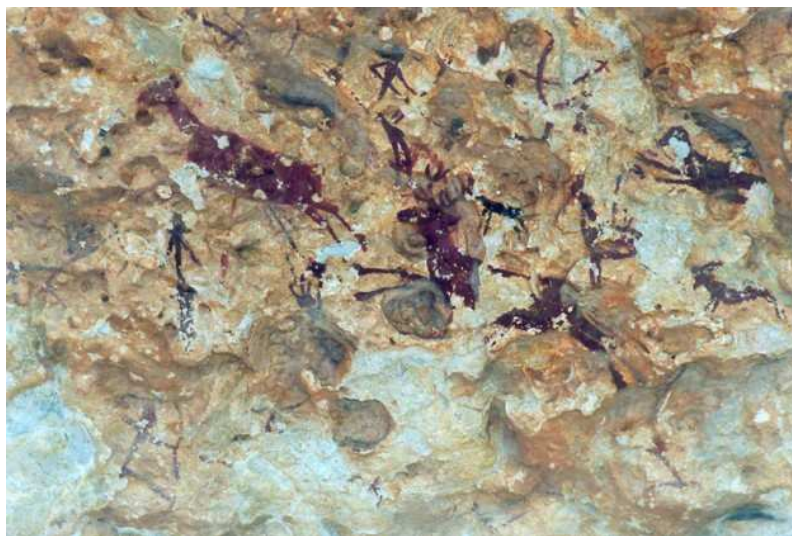
Els colors que predominen són el castany-roig i el negre, amb diferents tonalitats. És clar que els colors també varien segons la llum que incideix en les pintures. En algunes figures trobem la combinació de dos colors, que no es pot atribuir a l'acció d'un sol creador. Les figures que presenten més d'un color són repintats o afegitons que es van fer sobre una figura anterior.

El més interessant pel que fa a la composició és l'abric I perquè és el que ha conservat més figures en bon estat i perquè la majoria d'aquestes figures formen part d'una gran escena de cacera.

El tema principal de la composició és la cacera d'un grup de cérvols. De la manera com es troben situats els arquers i de l'organització de l'escena es pot deduir que els caçadors segueixen una estratègia d'encerclament i emboscada. Els cérvols es troben en dos petits grups, envoltats i perseguits per nombrosos caçadors que els disparen fletxes.

En el primer grup trobem els cérvols i un animal indeterminat que hom ha identificat amb un cànid. També podríem incloure en aquest grup més avançat el caprí. Aquests animals són encerclats i atacats per diversos grups d'arquers. A l'esquerra del plafó, els arquers tapen la fugida dels animals més avançats. En la foto inferior es pot veure amb detall una part del segon grup de cérvols.

CONVENT DE SANTA MARIA DE BENIFASSÀ

El Reial Convent de Santa Maria de Benifassà és un monestir fundat per l'orde del Císter, actualment ocupat per monges cartoixanes, i situat dins del Parc Natural de la Tinença de Benifassà, al terme municipal de La Pobla de Benifassà, Baix Maestrat (País Valencià).

El monestir es troba a la vora de la carretera entre Fredes i la Sénia, al nord-oest del pantà d'Ulldecona, a la Tinença de Benifassà. Fou el primer monestir cristià que es va fundar en terres valencianes, arran de la conquesta de la Tinença per Catalunya l'any 1230. D'estil gòtic cistercenc, és Monument Nacional des de l'any 1931. Actualment, és ocupat per monges cartoixanes i es troba en perfecte estat de conservació.

Història

Abans de la presa d'aquest territori per Jaume I ja el 1195 Alfons II pren el castell el castell que els musulmans anomenaven de Beni-Hazà i el dona a Ponç, prior de la catedral de Tortosa per tal de repoblar el territori. La repoblació no s'hi degué dur a terme com evidència que el 1208 Pere el Catòlic el torna a donar al cavaller Guillem de Cervera. Aquest el va cedir al Monestir de Poblet després de fer-se monjo. Més tard Jaume I confirmaria a l'abat

fra Vidal, a Guillem de Cervera i a tota la comunitat la donació del castell i terme de Benifassà i ordenà la construcció d'un monestir cistercenc sota l'advocació de la mare de Déu, donació que incloïa prats, pastures, boscos, caça, aigües, forns, molins, homes i dones, poblats, etc.

Els monjos es traslladaren allí des de Poblet en 1233, aprofitant el castell anteriorment citat, en la muntanya de Santa Escolàstica. El nou monestir es construïa a càrrec del rei per imposició d'Innocenci IV. El Papa li imposà aquesta penitència per l'afer amb el bisbe de Girona, Berenguer de Castellbisbal, a qui el monarca havia tallat la llengua per haver revelat secrets de confessió relacionats amb el repartiment de les possessions reials als seus fills, segons consta en l'acta d'absolució de l'excomunió en què havia incorregut, datada en 1246.

Les primeres construccions serien la Porta Reial i la seua capella, l'església, el palau de l'abat, el refectori i les cambres per als monjos. Després de dèsset anys, l'11 de novembre de 1250 els monjos es traslladaren a les noves dependències, situades al pla baix del castell, amb la qual cosa restà abandonat. L'abat d'aleshores era fra Guillem d'Almenara. L'església fou acabada el 1276, així consolidada la comunitat es va procedir al repoblament, a l'augment del patrimoni i a la defensa dels seus drets.

Durant el segle XIV es donà un nou impuls al monestir, l'abat Ponç de Copons construeix la sala capitular (a la galeria oriental del claustre) i el temple i la seua font, al claustre enfront del refectori. L'abat posterior, Bernat Pallarés, edifica el palau de l'abat, la torre damunt de la Porta reial i el seu pòrtic. Pere de Torres, abat, va fer construir els claustres i hi posà les seues armes (una torre amb dos bàculs abacials a cada costat).

El segle XV suposa una època d'esplendor per al cenobi, amb els abadiats de la família Llorens (de 1430 fins 1518), tres abats procedents de Tortosa. Construïren la nau major de l'església, substituint el primitiu sostre de fusta per voltes de creueria. També alçaren el locutori, des de la porta de la Galilea fins a les cambres abacials. Així les construccions monacals estaven acabades.

L'any 1554 el monestir es regí per abats triennals, després de 28 abats perpetus en 321 anys, i a partir de 1620 per abats triats cada quatre anys. En el segle XVIII, després de la pesta i la guerra de Successió el monestir estava bastant malmès: en 1708 només quedaven tres monjos, que triaren com abat a Robert Forner. Quatre anys més tard el nou abat Raimon de Reverter va refer la comunitat, amplià el palau de l'abat i afegí el creuer a l'església.

Amb la Guerra del Francès comença el declivi definitiu de Benifassà. La proximitat de l'exèrcit va fer que s'evacues l'arxiu, que va passar a custòdia dels pares predicadors d'Eivissa. Poc després, Josep Bonaparte suprimia els ordes religiosos el 1810. La comunitat tornà el 1814 amb l'arribada de Ferran VII, però el 1835 amb la Desamortització, Santa Maria de Benifassà va deixar d'existir com a comunitat de monjos cistercencs.

Tot això va ser la causa de la dispersió i pèrdua dels tresors que posseïa, com ara el primer manuscrit del Llibre dels Furs de València.

Les Guerres Carlines contribuïren al deteriorament dels edificis del monestir, el general Cabrera va establir una presó i un hospital de sang. L'església es cremà quan les tropes isabelines prengueren el cenobi.

L'any 1931 es declarà Monument Nacional. Més tard,

el 1957 començà la restauració, degut al mal estat de conservació, per la Diputació de Castelló i la Direcció General de Belles Arts, sota la direcció de l'arquitecte de la zona Alejandro Ferrant. Aquesta restauració va alterar els edificis del monestir en l'adaptació als nous usos, però també va permetre la conservació de molts altres.

Actualment el monestir està cedit a l'Orde de la Cartoixa, la Diputació els va cedir el conjunt, des dels anys seixanta, sent la única cartoixa femenina a l'Estat. Gràcies a això s'iniciaren les obres de restauració, a partir de 1966 continuades pel P. Fernando Arnáiz, qui ha estat protagonista de la restauració de Portaceli i prior. Arnáiz accelerà la reconstrucció dels edificis de l'interior de la clausura per a poder allotjar la primera comunitat, que arribà l'any 1967 quan monges procedents de la cartoixa italiana de Sant Francesc s'hi establiren. La primera priora fou Maria Montserrat Salamero, des de 1975 disposen d'Estatuts i Capítol General propis, que regulen un tipus de vida encaminat a l'ideal de sant Bru.

Arquitectura

Es tracta d'un recinte emmurallat amb un conjunt d'edificis de diferents èpoques, des del segle XIII fins el XVIII, amb transformacions contemporànies. Es construí seguint el model de la casa mare, Poblet, encara que amb una monumentalitat menor i algunes diferències. Té elements del romànic tardà, com la manera de solucionar algunes portades, arcs torals i formers de l'església i en elements decora-

tius dels capitells. També hi trobem elements gòtics en les columnes del claustre, a l'estructura de l'església i en el claustre major. Sota la direcció de Pere Torres es construïren el Palau de l'Abat i el claustre, entre 1316 i 1347. La sala capitular i les dues sagristies (una junt a l'altar major i l'altra junt al claustre) són de finals del segle XIV.

En l'ala d'accés, orientada cap a migdia, s'hi troba la porta reial amb elements que encara es poden considerar com a romànics (com la decoració en escaquer de l'imposta del gran arc). Aquesta porta està flanquejada per la zona residencial dels abats, la dels reis, l'hospederia i la capella. Una vegada travessada la porta hi ha un gran espai a mode de pati, a l'esquerra del qual se situen diverses dependències i claustres menors amb els dormitoris. Junt a l'entrada actual hi ha un petit claustre on es troba una espècie de torre quadrada de dos cossos; l'inferior més robust i massís està obert per una arc apuntat a cada costat, en el superior a cada costat té columnetes aparellades en els angles i feixos de quatre en les intermitges. Aquest espai se l'anomena cisterna o dipòsit d'aigua, però sembla ser que era el temple de la font (ja que els dipòsits o cisternes solen ser subterranis). Proper a aquest petit claustre se situa un altre amb arcs apainellats i el dormitori.

A la dreta de l'entrada s'hi troba el conjunt monàstic que es desenvolupa al voltant del claustre major. Té un podi corregut sobre el qual arranquen columnes aparellades amb pilars sobre els que es recolzen els arcs apuntats de doble acanalladura a l'intradós. Els capitells i les línies d'imposta estan decorats amb motius vegetals i rosetes, combinant amb motius figuratius o d'animals. Sobre els arcs hi ha ocus que afavoreixen l'il·luminació de les galeries.

En una ala del claustre se situen: la cuina, el refectori i altres dependències. A l'altra, la sagristia vella i la sala capitular. Aquesta última es va alçar a principis del segle XIV, és de planta rectangular dividida en dos trams per un arc recolzat per dues mènsules. L'accés es realitza a través d'una porta ogival trilobulada flanquejada per dos finestrals gemminats amb òculs quatrilobulats i està coberta amb voltes de creueria.

L'església

L'església s'alça paral·lela al claustre, al nord dels edificis monacals. S'inicià durant l'abadiat de Berenguer de Concabella, posant la primera pedra el bisbe de València Andreu d'Albalat (1262), les obres s'acabaren el 1276. Posteriorment es modificaria en els segles XV i XVII, però la primera església (amb planta de creu llatina d'una sola nau) correspondria al tipus anomenat de reconquesta amb te-

ginat de fusta a dues aigües. El temple actual és d'una sola nau, amb creuer i absis poligonal. La nau es va acabar el 1460 segons els plànols del mestre Barceló de Vallibona. A l'interior les columnes adossades al mur serveixen de suport dels arcs formers apuntats. Es cobreix amb una volta de creueria a la nau i en el creuer, la capçalera presenta una volta nervada. Les finestres són escasses, proporcionant una il·luminació reduïda volguda pels cistercencs, en forma d'ogiva i situades en els murs laterals

i a l'absis. Les capelles laterals i les del creuer s'allotjen en cossos independents a l'exterior, sobreixint en altura. En la nau central de l'església hi ha un Crist i la imatge de Nostra Senyora de Benifassà, obres modernes de l'escultor Lluís M. Saumells Panadés. A l'exterior la coberta de la nau és a dues aigües.

La decoració, després de les successives destruccions i reconstruccions, es limita als capitells i impostes, hi predominen els motius vegetals però també existeixen temes figuratius.

El campanar s'ubica entre l'absis i el creuer en el costat de l'epístola. El cos inferior és gòtic, els altres dos restants i el remat en piràmide van adquirir el seu aspecte en 1672. La fàbrica és de pedra tallada en els murs exteriors i en gran part dels elements interiors.

LA TINENÇA DE BENIFASSÀ

La Tinença o Setena de Benifassà, està formada per set localitats (Ballestar, Bel, Boixar, Castell de Cabres, Coratxà, Fredes, i la Poble de Benifassà); va pertànyer en feu a l'Abat del Monestir, actualment ocupat per monges cartoixes de l'Orde de Sant Bru únic a Espanya.

Durant l'època musulmana la vida dels seus habitants es desenvolupava al recer del castell de Beni Hassan, que fou conquerit per Jaume I (1208-1276), el qual ordenà construir el primer monestir del Císter al País Valencià; fou l'abat del monestir, Berenguer de Concavella, amb una carta pobla de l'11 de gener del 1261, sobre els llogarets de Bel·loc i Albàri, qui va fundar el poble que històricament es mantingué dintre de la Tinença, o Setena, de Benifassà.

La Poble de Benifassà

Va ser fundada per l'abat Berenguer de Concavella amb una carta de poblament, la de l'11 de gener de 1261, sobre els llogarets de Bel·loc i Albàri. En el seu terme es troben les restes del monestir de Benifassà i el poblat de Mangraner, la carta de poblament del qual és de 4 de maig de 1269.

Freder

És el poble més septentrional del País Valencià i es troba en 1.090 m. d'altitud. Històricament va formar part de la Tinença de Benifassà, per pertànyer des del segle XIII al senyoriu del monestir d'aquest nom. Va rebre una primera carta de poblament de Blasc d'Alagó el 15 de març de 1236, juntament amb el Boixar, i una definitiva de l'abat del monestir en 1266, amb unes exigències molt dures que incloïen participació de la collita.

Va ser abandonat durant la guerra de Catalunya en 1463, i també en temps de Felip IV quan es va produir la invasió francesa de Catalunya. Va ser zona de control carlista durant el segle XIX. En 1977 va ser annexionat a la La Pobla de Benifassà.

BESEIT

El territori de Beseit estava comprès dins la donació que va fer Ramon Berenguer IV a la vila d'Alcanyís, l'any 1157, va ser reconquerit el 1169 pels estols del comte de Barcelona amb l'ajut dels cavallers dels ordres militars. El 24 de juliol de 1175, Alfons I, fill de Ramon Berenguer IV, va fer donació a l'arquebisbe de Saragossa i a l'església de Sant Salvador d'aquella ciutat, a perpetuïtat, dels termes de la Pena d'Asnarlagaia, els quals comprenien el territori de Beseit. L'arquebisbe i el capítol infeudaren el territori al canonge Fortuny Robert, el qual en morir el va deixar, a parts iguals, a la seua filla i al seu nebot. El bisbe de Tortosa s'oposà a la cessió feta per Alfons I a la seu Aragonesa i interposà un llarg plet, que va durar fins l'any 1210, sense reixir-ne.

El 1210 ja hi havia església a Beseit, la qual a la fi del segle XIII era servida per un vicari. El 1280 pertanyia al bisbat de Saragossa. En un document firmat el 8 d'octubre de 1308, el terme i la vila de Beseit hi figuren com a part integrant del territori de Vall-de-roures. El 1324 l'església estava sota l'advocació de Sant Bartomeu i per aquells anys fou autoritzada la construcció de una nova església a la vila en substitució de la primitiva. Les obres, però no van començar fins passats molts anys.

Brots de bandolerisme van fer aparició durant el segle XVI, obligant als pobles a crear una força mancomunada per defensar-se'n. Joan Roio, síndic de Beseit, manà alguns anys aquesta milícia.

Al principi del segle XVIII, a l'esclat de la guerra de Successió, Beseit va ser la vila capdavantera a abraçar la causa de l'arxiduc Carles. Els filipistes atacaren la vila, manats pel capità Crostels, mentre que els austriacistes eren a les ordres de Josep Tello. El primer de juliol de 1708 les tropes borbòniques entraren a la vila, on van incendiar nombroses cases, cremaren el Palau, edifici notable de la vila, i saquejaren l'ajuntament.

Durant la guerra del Francès, el dia 20 de maig de 1809, les tropes angleses, amb l'ajuda de voluntaris de tota la contrada, derrotaren els francesos a Beseit i els obligaren a retirar-se fins Alcanyís. Refets del desastre, el 12 d'octubre els francesos assaltaren i prengueren Vall-de-roures i prepararen l'assalt a Beseit. El 14 d'octubre ocuparen amb la cavalleria el coll de les Forques(situat just abans del poble), mentre, la infanteria avançava cap a la vila seguint les vores del Matarranya. Els de Beseit, ajudats per molts fugitius de Vall-de-roures, tancaren les portes de la muralla i fins lo dia 24 van resistir els assalts. El poble va ser incendiant i saquejat, i es perderen l'arxiu municipal i els objectes de culte de l'església. De tots estos incendis encara es poden veure els vestigis a les cases que formen el nucli antic.

Nombroses partides de bandolers van fer aparició per la contrada en els anys següents. La situació geogràfica de Beseit era propícia a l'ocultació de tots ells a les muntanyes que envolten la vila.

En l'esclat de la Primera Guerra Carlina Beseit es mostrà majoritàriament liberal. El 30 de setembre del 1834 es rebutjà, amb una guarnició de 70 homes i comandats pel capità Josep Foz, els exèrcits carlins. Més tard, però, la vila fou conquerida per Cabrera, Carnicer i Quilez i esdevingué un dels punts forts dels insurrectes. Amo de Beseit, Cabrera va convertir la vila en el seu quarter general. Hi va posar un molí d'oli i un

de farina per proveir les seves tropes, instal·là la intendència militar i també una impremta. Construí també dos fortins, un a l'entrada del poble des de Vall-de-roures(collet de les Forques) i un altre a l'eixida del poble i de cara als Ports(damunt la Fàbrica Cremada, al pas del Parrissal), coneguts amb el nom de Forts de Cabrera, són encara avui visibles. El 1840 el general Zurbano atacà la vila i la prengué als carlins els quals, en abandonar-la, cremaren les fàbriques i aterraren una de les fortificacions (la del Collet de les Forques).

BIBLIOGRAFIA

- ** Ulldecona
<http://www.ulldecona.org/>
- ** La Tinença de Benifassà
<http://www.benifassa.com/index2.html>
- ** La Pobla de Benifassà
<http://www17.brinkster.com/lapobla/>
- ** Beseit
<http://usuarios.multimania.es/beseit/index.html>
- ** Topoguia del GR-7 (FEEC)
http://www.feec.org/Informacio%20Gral/sender/fitxes/prova/fitxa_etapa.php?etapa=131
- ** Estels del Sud. Etapa Beseit – Refugi de la Font Ferrera
<http://senderisme.turismedecatalunya.com/ca/lasrutas.php?c=2&p=12&e=33>

Agustí Poch. Setembre 2010

